

DR ĐORĐE GUELMINO*Maja Nikolić^{1,2}*

Dr Đorđe Guelmino rođen je 1893. godine u Nišu, a preminuo je 1975. godine u Beogradu. Poznati epidemiolog radio je u različitim krajevima Jugoslavije i iza sebe ostavio bogatu stručnu biografiju i bibliografiju od međunarodnog značaja. Poseban doprinos dao je proučavanju malarije. Kao upravnik Higijenskog zavoda učestvovao je u formiranju Dispanzera za tuberkulozu 1937. god. u Nišu. Za vreme II svetskog rata boravio je u logoru na Crvenom krstu, a nakon oslobođenja do smrti je bio posvećen plodonoj naučnoj karijeri. *Acta Medica Medianae 2015;54(3):84-87.*

Ključne reči: Đorđe Guelmino, Srbija, lekar, Higijenski zavod

Univerzitet u Nišu, Medicinski fakultet, Niš, Srbija¹
Institut za javno zdravlje Niš, Srbija²

Kontakt: Maja Nikolić
Institut za javno zdravlje Niš, Srbija
Bul. dr Zorana Đinđića 50
18000 Niš, Srbija
e-mail: mani@junis.ni.ac.rs

Uvod

Prikazi biografija zaslužnih doktora su jedan od načina za pisanje tradicionalne istorije medicine i u tom smislu korisno je poći iz svog okruženja (1). Dr Đorđe Guelmino (1893 - 1975.), rođeni Nišlija (Slika 1), jedan je od onih kolega koji to zaslužuju i koje treba da pominju generacije.

Osnovni podaci o radu

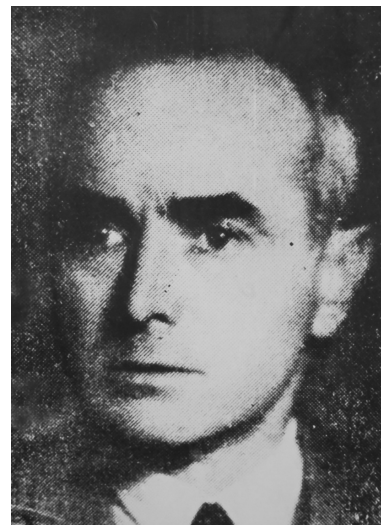
Prvi interesantni zapisi o radu dr Đorđa Guelmina odnose se na njegov boravak u Pljevljima (2).

Bilo je to doba kada je poznati dr Andrija Štampar (3, 4) svojim progresivnim idejama privukao grupu mladih zdravstvenih radnika i kao načelnik Odeljenja za narodno zdravlje Ministarstva zdravlja Jugoslavije otvorio preko 250 ustanova za zaštitu zdravlja stanovništva. Između ostalog, Ministarstvo zdravlja, uz pomoć velike finansijske pomoći Rokfelerove fondacije, otvorilo je 7. oktobra 1928. godine Dom narodnog zdravlja u Pljevljima, samo godinu dana nakon otvaranja Škole narodnog zdravlja u Zagrebu. Pomoć i podrška srpskog patrijarha Varnave bila je, takođe, od ogromnog

značaja, a prvi upravnik Doma bio je dr Đorđe Guelmino, koji je bio i jedini lekar.

Poseban značaj, kako za Pljevlje, tako i za druge susedne varoši, u suzbijanju zaraznih bolesti imalo je narodno kupatilo u Domu zdravlja i njegova odeljenja i laboratorije za lečenje zaraznih i veneričnih bolesti kao što su sifilis i tuberkuloza. Kraljica Marija je izdvojila lični novac za rad Domaćičke škole u Pljevljima.

Veliki doprinos unapređenju zdravstvene zaštite stanovništva Sandžaka dao je i prof. dr Đorđe Đorđević (5), takođe Bečki đak, koji je sledeće godine sa ekipom od 40 lekara, profesora Medicinskog fakulteta i ostalog medicinskog osoblja iz Beograda boravila u Pljevljima i Bijelom Polju. Pored obuke osoblja Doma narodnog zdravlja, pregleda i lečenja, hirurških intervencija, propisivanja i davanja lekova, ekipa je održala veliki broj predavanja za narod i škole o zdravlju u našem narodu; o prirodnim uslovima zdravstvenog napredovanja; o zdravstvenoj zaštiti dece; o tuberkulozi; o potrebi sveobuhvatnog obaveštavanja s obzirom na opasnost od veneričnih oboljenja; o higijeni dece; o postanku i suzbijanju zaraznih bolesti i to u trajanju od 6-7 h svakog dana koja su bila uvek dobro posećena. Slušaocima su deljene brošure popularnih izdanja o medicinskoj zaštiti i lečenju. Naro-

Slika 1. Dr Đorđe Guelmino

čita briga vođena je o nezi deteta na taj način što je držan poseban kurs sa praktičnim vežbama na ovu temu mladim majkama, posebno pravoslavnim, a posebno muslimanskim.

Pregledano je preko tri hiljade bolesnika koji su stizali peške, na konjima, na nosilima, na saonicama. Od svakog je uzimana krv na analizu i rađena su antropometrijska merenja težine, visine i širine grudi i glave i utvrđena boja očiju i kose, da bi se sakupili podaci za naučno istraživanje zdravstvenih prilika u pljevaljskom kraju; posebno je prikupljen obiman i dragocen materijal o antropološkim osobinama i rasnom tipu naroda u ovom kraju. Urađeno je preko 50 hitnih operacija.

Troškovi desetodnevnog boravka i rada lekarske misije iznosili su tadašnjih 45.000 dinara. Kralj Aleksandar je za početak iz svog fonda dao sumu od 15.000, dinara. Užička oblast u koju su spadala Pljevlja dala je 15.000 dinara a kasnije još 5.000 dinara. Ministarstvo zdravlja, ceneći korisnost akcije, izdvojilo je takođe 15.000. Ministarstvo saobraćaja odobrilo je besplatan prevoz ekipe, opreme i materijala železnicom. Vojni ministar stavio je na raspolaganje ekipi za sve vreme boravka i rada tri vojna kamiona sa osobljem i mate rijalom za vreme boravka i rada. Ministar prosvete odredio je za rad i stanovanje lekarske ekipe obe zgrade Gimnazije i zgradu osnovne škole i uputio nastavno osoblje da pomogne ekipi u radu i da se školskoj deci pruži medicinska zaštita.

Dr Guelmino je već u to vreme pokazivao interesovanje za naučni rad. Objavio je prve radove vezane za malariju u renomiranom nemačkom časopisu koji je izlazio u Lajpcigu do 1940. godine (6-8).

Rad dr Guelmina u Nišu

Niškoj medicini dr Guelmino je takođe dao svoj doprinos. On je bio upravnik Higijenskog zavoda (Slika 2) od 1934. do 1943. godine posle dr Dobrosava Stanarevića, vatrenog pobornika Štamparove škole. Period od 1927. do 1940. godine kada su na čelu Zavoda bili đaci Štampareve škole, pa i dr Guelmino i zastupnici njegove ideologije veoma je plodonosan. Pre svega, otvorene su nove socijalno-medicinske ustanove, izgrađeni sanitarno-tehnički objekti u naseljima i školama, kao i ogromni broj higijensko epidemiološke, sanitarno-hemijske, bakteriološke, socijalno medicinske i zdravstveno-prosvetne ustanove. To je i period stvaranja zdravstvenih zadruga i opština, organizovanja domaćičkih tečajeva na seoskom području, razvijanja pionirskog zdravstveno prosvetnog rada, uz prvo korišćenje filmova i drugih zdravstveno vaspitnih sredstava.

Prema dokumentu koji se čuva u Institutu za javno zdravlje u Nišu, 1937. godine kada je upravnik bio dr Guelmino, Higijenski zavod u Nišu imao je zaposlenih 88 lica, 21 lekar, 3 hemičara i 3 inženjera u 5 odeljenja bakteriološko-serološko, epidemiološko, hemijsko, sanitetsko-tehničko i socijalno-medicinsko. Tada je na teritoriji Moravske banovine bilo 1 633 090 stanovnika. Od 1933.-

Slika 2: Institut za javno zdravlje Niš

1937. godine bilo je dosta prijavljenih slučajeva zaraznih bolesti, a preko 50,14% otpadalo je na difteriju, dok su tifus, erizipel, šarlah i dizenterija učestvovali u ukupnom broju zaraznih bolesti sa 9-11%. Takođe, malarija je bila veoma rasprostranjena u tom periodu, a endemičnom malarijom bio je zaražen predeo duž Puste Reke, 20-30 km od Niša.

Tuberkuloza je u to vreme bila na prvom mestu uzročnika mortaliteta, te je po završetku I svetskog rata u Nišu formirana Liga za borbu protiv tuberkuloze. Dr Guelmino je bio aktivan član Lige zajedno sa šefom računovodstva Higijenskog zavoda, tako da je antituberkulozni dispanzer Lige otvoren najpre u okviru Higijenskog zavoda. Liga je prikupila značajna sredstva za otvaranje antituberkuloznog dispanzera, tako da je u Nišu, u okviru Higijenskog zavoda, formiran Dispanzer za tuberkulozu 1937. godine. Upravnik je bio dr Boža Maksimović, pneumoftiziolog, rođeni brat Desanke Maksimović, a zatim je dispanzer prebačen u kuću dr Jovanovića, tadašnjeg otorinologa. Po tadašnjoj organizaciji zdravstvene službe u Jugoslaviji, bilo je potrebno da Domovi narodnog zdravlja u što većem broju mesta imaju antituberkulozne dispanzere, zato se brzo otpočelo sa pripremanjem za otvaranje antituberkuloznog dispanzera i u Domu narodnog zdravlja u Zaječaru. Dr Guelmino, direktor Higijenskog zavoda u Nišu, poslao je po naređenju Ministarstva socijalne politike i narodnog zdravlja (IAN, fond Higijenski zavod Niš, Kutija 2, broj dokumenta 5843 od 20. marta 1942. godine) dr Bogoljuba Maksimovića, šefa antituberkuloznog dispanzera u Nišu, u Zaječaru, da sporazumno, sa dr Markom Đermanovićem, v.d. upravnikom Doma narodnog zdravlja u Zaječaru i upravnikom državne bolnice, utvrdi na licu mesta koji bi bio najpodesniji način formiranja antituberkuloznog dispanzera u Zaječaru i u kojim prostorijama ga smestiti (9).

Na osnovu pozitivnog mišljenja Ministarstva, Higijenski zavod u Nišu je odobrio otvaranje antituberkuloznog dispanzera pri Domu narodnog zdravlja u Zaječaru, predloživši, istovremeno, da se za vršioća dužnosti dispanzera odredi dr Dragutin Pa-

unković, specijalista za plućne bolesti (IAN, fond Higijenski zavod, Kutija broj 2, broj dokumenta 3218, od 27. maja 1942. godine), koji je bio zaposlen kao lekar školske poliklinike.

Dr Guelmino je tokom okupacije bio zatvaran u logoru na Crvenom krstu u Nišu zbog saradnje s partizanima, gde je proveo tri meseca. Zameenio ga je u upravljanju Zavodom dr Dragoslav Pavlović koji je na dužnosti direktora ostao do kraja rata.

Posle završetka rata, dr Guelmino nastavlja svoju karijeru istaknutog epidemiologa i posebno malariologa. Postao je načelnik epidemiološkog odeljenja Ministarstva narodnog zdravlja u Beogradu, a 1951. godine izabran je za naučnog sa-

radnika pri Institutu za medicinska istraživanja SANU, na kome je ostao i posle penzionisanja 1954. godine sve do 1965. Objavio je u to vreme veliki broj radova iz oblasti epidemiologije koji su citirani i danas na PubMed-u, a iz njegovih udžbenika učile su generacije studenata.

Zaključak

Dr Đorđe Guelmino je naučnim i stručnim radom stekao sve uslove za divljenje od svog naroda, a posebno su za ponos njegova dela koja je ostavio iza sebe kao primer dobre prakse za lekare preventivne medicine.

References

1. Soderqvist Th. A new look at the Genre of Scientific Biography [Internet]. [cited 2014 Mar 25]. Available from: https://www.ashgate.com/pdf/SamplePages/History_and_Poetics_of_Scientific_Biography_Intro.pdf
2. Vasović M, Srejić D, Cermanović Kuzmanović A, Ćirković S, Miljković E, Popović T, et al. Istorija Pljevalja. Opština Pljevlja; 2009 [Internet]. Available from: <https://mostovikulture.wordpress.com/tag/istorija-pljevalja/>
3. Brown TM, Fee E. Andrija Stampar Charismatic Leader of Social Medicine and International Health. *Am J Public Health* 2006; 96(8): 1383. [[CrossRef](#)] [[PubMed](#)]
4. Borovecki A, Belicza B, Oreskovic S. 75th anniversary of Andrija Stampar School of Public Health—what can we learn from our past for the future? *Croat Med J* 2002;43:371–3. [[PubMed](#)]
5. Đorđević Đ. Health Expedition into Sandžak. *Med Pregl* 1929;4(8):270-71. Serbian.
6. Guelmino D. Beitrag zum Studium der Biologie der Anophelen in Macedonien. *Arch Schiffs Trop Hyg* 1928;32:87-91. German.
7. Guelmino D. Beitrag zur epidemiologie der Malaria in Mazedonien. *Arch Schiffs Trop Hyg* 1929;33(8):423-30. German.
8. Guelmino D. Über der Einfluss der Wërme auf die exogene Biologie der Plasmodien. *Arch Sciffs Trop Hyg* 1933; 37:3.
9. Nikolić S. Zdravstvo Zaječara. Zaječar: Podružnica srpskog lekarskog društva; 2003.
10. Guelmino D. Cholera (review of current studies). *Srp Arh Celok Lek* 1975 Jan;103(1):45-57. Serbian. [[PubMed](#)]
11. Guelmino D, Jevtic M. An epidemiological and hematological study of sandfly fever in Serbia. *Acta Trop* 1955;12(2):179-82. [[PubMed](#)]
12. Guelmino D, Jevtic M. Helminthiasis in Serbia; epidemiologic study. *Bibl Hig Instituta NR Srb* 1955; (8):1-71. [[PubMed](#)]
13. Guelmino D, Jevtic M. The epidemic of papatasi fever in the province of Vojvodina during the summer of 1951. *Bull Acad Serbe Sci Arts* 1954;11(2):76-7. [[PubMed](#)]
14. Guelmino D. Diapause of *A. maculipennis* (var. *messeae*, var. *typicus*) and *A. bifurcatus*. *Bull Acad Serbe Sci Arts* 1954;11(2):50-2. [[PubMed](#)]
15. Guelmino D, Kostic D, Jevtic M. A contribution to the study of *Anopheles* in Serbia. *Bull Acad Serbe Sci Arts* 1954;11(2):37-8. [[PubMed](#)]
16. Guelmino D, Jevtic M. After-war occurrence of the papatacci fever in Vojvodina. *Glasnik* 1953;(6):1-11. Serbian. [[PubMed](#)]
17. Guelmino DJ. Diapause in *Anopheles*; physiological study of *Anopheles malicupennis* and *Anopheles bifurcatus* during hibernation. *Glasnik* 1952;(5):101-16. Serbian. [[PubMed](#)]
18. Guelmino D, Jevtic M. Macrocytic anemia due to incorrect nutrition and its relation to malaria. *Hig Cas Hig Mikrobiol Epidemiol Sanit Teh* 1952;4(6):313-22. Serbian. [[PubMed](#)]
19. Guelmino DJ. The physiology of *Anopheles maculipennis* during hibernation; an attempt to interpret the phenomenon of gonotrophic dissociation. *Ann Trop Med Parasitol* 1951;45(2):161-8. [[PubMed](#)]
20. Guelmino D. Hibernation of *A. maculipennis typicus* and *A. maculipennis messeae* in Serbia. *Hig Cas Hig Mikrobiol Epidemiol Sanit Teh*. 1949;1(4-6):247-5. Serbian. [[PubMed](#)]
21. Guelmino D. Malaria in Serbia. *Hig Cas Hig Mikrobiol Epidemiol Sanit Teh* 1949;1(4-6):125-41. Serbian. [[PubMed](#)]

Dr Đorđe Guelmino

Maja Nikolić^{1,2}

University in Niš, Faculty of Medicine, Niš, Serbia¹
Public Health Institute Niš, Niš, Serbia²

Kontakt: Maja Nikolić
Public Health Institute Niš, Serbia
Bul. Dr Zorana Đinđića 50
18000 Niš, Serbia
mani@junis.ni.ac.rs

Dr Đorđe Guelmino was born on in 1893 in Niš and died in 1875 in Belgrade. The famous epidemiologists, worked in many different parts of Yugoslavia and had a rich professional biography and bibliography with international importance. He specially contributed to the study of malaria. As a head manager of the Institute of Hygiene, he participated in the establishment of the Department for Tuberculosis in 1937 in Niš. Durring World War II, he was a prisoner the Red Cross concentration camp, and after the liberation he made a fruitful scientific career. *Acta Medica Medianae 2015; 54(3):84-87.*

Key words : *Đorđe Guelmino, Serbia, physician, Institute of Hygiene*

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) Licence